

ALEKSANDRA GRZEMSKA

Wydział Filologiczny, Uniwersytet Szczeciński

O kulturze i profanacjach podczas piątych szczecińskich Dni Kultury Żydowskiej „Adlojada”

W szczecińskiej, ale także ogólnopolską mapę kulturalną na stałe wpisał się już festiwal historii, tradycji i kultury żydowskiej Adlojada, podczas którego – od pięciu lat – odbywają się sesje naukowe, dyskusje panelowe, prezentacje i rozmowy, wystawy, koncerty, projekcje filmów czy wydarzenia teatralne. Choć przez ten czas formuła festiwalu ewoluowała, idea pozostała niezmienna – celem organizatorów jest bowiem stworzenie naukowej i artystycznej przestrzeni wymiany myśli o dziedzictwie Żydów. Dlatego co roku przygotowujemy jest inny temat przewodni i dostosowany do niego program, w którym odbiorcy znajdują zarówno odniesienia do żydowskiej przeszłości, jak i elementy tradycji wciąż silnie obecne we współczesności. Tematy poszczególnych edycji Adlojady zasługują zatem na szczególne wyróżnienie, przede wszystkim ze względu na ich wielowymiarowość oraz wielokontekstowość: „Szczecińskie pasaże” (2012), „Biografia i świadectwo” (2013), „Ekonomia i kultura” (2014), „Prawo i kultura” (2015), „Kultura i profanacje” (2016).

Rada programowa festiwalu, tworzona przez szczecińskich uczonych – dr. hab. prof. US Jaromira Brejdaka, dr. Dariusza Kacprzaka, dr. hab. prof. US Jerzego Madejskiego oraz dr Beatę Małgorzatę Wolską (nad pierwszą edycją pracowała też Aleksandra Gieczys-Jurszo) – reprezentuje dwie największe i najważniejsze na Pomorzu Zachodnim instytucje nauki i kultury: Uniwersytet Szczeciński (Wydział Filologiczny i Wydział Humanistyczny) oraz Muzeum Narodowe w Szczecinie; nie można pominąć również dwóch równie ważnych współorganizatorów festiwalu: Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Secesji Café. Organizatorzy co roku dbają o jak najwyższy poziom merytoryczny przygotowanych wydarzeń, zapraszając specjalistów w dziedzinach stanowiących ideę tematyczną festiwalu: filozofii, historii literatury, historii

sztuki, a także twórców podejmujących wątki żydowskie w swojej działalności artystycznej. W tym miejscu należy podkreślić fakt, że nad aranżacją Dni Kultury Żydowskiej „Adlojada” czuwa zespół zaledwie kilku osób, w pełni zaangażowanych w realizację wszystkich pomysłów i inicjatyw, w efekcie których powstaje zupełnie niekomercyjne, interdyscyplinarne święto tradycji judaistycznej.

Tegoroczna edycja Adlojady podejmowała problematykę profanacji; podczas debat zastanawiano się nad różnymi formami i postaciami bluźnierstwa obecnymi w kulturze, analizując te zagadnienia w kontekście różnych religii i kultur w skali ogólnej oraz lokalnej. Podstawę trzech dyskusji – „Świątokradztwo, nihilizm, sekularyzacja”, „Interpretacje Holocaustu” oraz „Zapisywanie Holocaustu” – stanowiły opublikowane niedawno wydawnictwa podejmujące między innymi tematy grzechu i przestępstwa, narracji o Zagładzie, polityk pamięci, natomiast panel dyskusyjny „Nekropolie – sakralizacja/desakralizacja” dotyczył współczesnych losów miejsc religijnych (np. synagogi, cmentarzy) i obrzędowych (np. mykwa) wpisanych w historię oraz topografię miast. Podczas prezentacji monografii Piotra Weisera *Izrael Hłaski* poruszone zostały kwestie między innymi powojennych dziejów tworzenia się społeczności żydowskiej w Izraelu i reprezentacji tych procesów w utworach pisarza, podtrzymywania także współcześnie legendy autora *Pierwszego kroku w chmurach*, nawiązań do twórczości Leo Lipskiego. Natomiast rozmowa na temat monograficznego numeru kwartalnika „Więź” dotyczyła przede wszystkim sztuki polskiej, przyczyn i konsekwencji najnowszych wydarzeń politycznych, kategorii narodu w odniesieniu chociażby do wielokulturowości, wieloetniczności w Polsce przedwojennej. Na sesjach naukowych zaprezentowano autorskie ujęcia takich zagadnień, jak – w części poświęconej filozofii – sekularyzacja we współczesności, religia i idolatria, kabała, mistyka, świątokradztwo, a także – w części dotyczącej historii sztuki – tradycja religijna i akulturacja, przedstawienia religijne w kolekcjach warszawskich Żydów, bóżnice drewniane i ich nieżydowski narratorzy na przykładzie sztuki Franka Stelli.

Dopełnieniem wydarzeń naukowych były inicjatywy artystyczne, które znakomicie wpisały się w tegoroczny temat festiwalu. Stałym elementem programu każdej edycji jest koncert Chóru Okręgowej Izby Lekarskiej „Remedium” (dyrygent Ryszard Handke), który prezentuje repertuar muzyki żydowskiej. Nowością stanowił natomiast znakomicie odebrany monodram Marcina Ciężkiego zatytułowany *Kabaret po tamtej stronie*, zrealizowany na podstawie tekstów Henryka Grynberga. Na koniec trwającej cztery dni Adlojady w KinoTeatrze STiPS-u „Pod Żłotym Leszczem” wyemitowane zostały dwa czeskie filmy – *Sklep przy głównej ulicy* (1965) oraz *Śmierć pięknych saren* (1986) – poruszające tematykę antysemitycznych nagonek na ludność żydowską w małych miasteczkach przed okupacją niemiecką i w jej czasie.

Nie można nie wspomnieć o jednym z najistotniejszych elementów składających się na oryginalną formułę Dni Kultury Żydowskiej „Adlojada”, a miano-

wicie publikacjach wydawanych po każdej edycji festiwalu. Do tej pory ukazały się cztery monografie (zatytułowane tak samo jak minione edycje), które są nie tylko materialnym efektem zorganizowanych w poszczególnych latach wydarzeń, ale przede wszystkim stanowią ważne repozytorium wiedzy, interpretacji, opinii, zbierając autorskie teksty na dane tematy. Stanowią one znaczące pozycje naukowe o charakterze interdyscyplinarnym, które skupiają ujęcia tematów: miejskości, biografii, świadectwa, ekonomii, prawa w odniesieniu do kultury z różnych perspektyw, ze szczególnym naciskiem na dziedzictwo judaistyczne, wypełniając tym samym niszę w badaniach zogniskowanych jedynie na wybranych aspektach utraconej spuścizny żydowskiej. Trzeba także zwrócić uwagę na wyjątkową szatę graficzną wszystkich publikacji (oraz materiałów promocyjnych każdej edycji festiwalu), zaprojektowaną przez utalentowaną szczecińską graficzkę Agatę Kosmacz. Jej identyfikacja wizualna serii, odzwierciedlająca nie tylko niezwykły zmysł estetyczny, ale też doskonałe dostosowanie formy do treści zawartej w poszczególnych tomach, wyróżnia się na rynku książki naukowej.

Dni Kultury Żydowskiej „Adlojada” pod hasłem „Kultura i profanacje” zwieńczyła promocja publikacji wydanej po poprzednim festiwalu, podczas której omawiano kwestie prawa, łącząc je z aspektami profanacji. Spotkanie jubileuszowe z okazji pięciolecia Adlojady pozwoliło na sformułowanie wielu wniosków podsumowujących dotychczasową działalność, ale przede wszystkim na snucie pomyslnych planów na przyszłość.